

Zijn plaats weten

Jaren geleden rijpte in het paleis Noordeinde — toen nog de koninklijke residentie — het plan voor een vacantiereis naar de Noorse wateren, een bootreis naar de schone fjorden en het land van de midernachtzon. Toen de plannen vaste vorm hadden aangenomen werd, daar onze koninklijke familie niet over een eigen jacht beschikte, uitgezonden naar een schip en naar een vertrouwd kapitein ter zee. Het schip was spoedig gevonden. Een van de salonboten van de Maatschappij „De Schelde” werd ter beschikking van de toen zo kleine koninklijke familie gesteld. Niet zo spoedig was men gereed met het vinden van de man aan wie schip en passagiers zouden worden toevertrouwd. De kapiteins, die voor deze tocht in aanmerking kwamen, werden — zonder dat zij het zelf bemerkten — zorgvuldig getest.

Zo geviel het, dat aan een betrekkelijk nog jong kapitein op zekere dag de vraag werd voorgelegd: „Kapitein, wat zoudt U doen, als U eens de Koningin aan boord had?” Waarop deze ten antwoord gaf: „Nogal wiesde: Haar behandelen als gewoon passagier. Ik op de brug en Zij op het dek. En als ze ongevraagd op de brug kwam en praatjes had, dan zou ik haar er kort en goed afduwen”. Hier volgde verder een term, krachtig als een zwakke zeeman die maar gebruiken kan.

Enige dagen later bereikte deze kapitein het verzoek het kommando op zich te nemen over het schip, dat gedurende enige weken over de Noordzee en de Atlantische Oceaan zou varen langs de Noorse kusten. Men had aan Hare Majesteit bericht, wat Haar te wachten stond, als Zij „ongevraagd op de brug” zou komen. En de Landsvrouw moet toen terstond gezegd hebben: „Dat is Mijn man”.

Zo werd de reis ondernomen. De Eerste Passagiere aan boord was — Zij kende Haar plaats — de Eerste Passagiere. Maar: passagiere! Ze liet de kapitein naast God schipper op zijn schip. Koninklijk staal van: zijn plaats weten.

We moeten daar ook nogal eens aan denken in de kerk. Wat al schippers daar de geroepen en verantwoordelijke stuurlijs soms voor de voeten lopen! En „ongevraagd op de brug komen”. Zonder kapiteins te ontmoeten, die, als ze hun plaats niet blijken te weten, hun hun plaats wijzen. Het laatste dan wel niet op zeemansmanier, maar als zijnde een kerkelijke zaak, op kerkelijke wijs. Dat wil zeggen, niet naar de krachtige taal van zwakke zeel, die, als het moet, genoeg courage hebben om zelfs Majesteiten van de brug te jagen, maar wel naar de stijl van dienaren des Heren, dus vriendelijk. Want dienstknechten des Heren moeten vriendelijk zijn jegens allen (2 Tim. 2:24). Ook jegens majesteiten. Of die het menen te zijn. En hanteren het zwaard des Geestes. Ook tegen kerkelijke insubordinatie. Vriendelijk in de wijze waarop, krachtig metterdaad. Suaviter in modo, fortiter in re.

Gelukkig zij, die de kapiteins schippers op hun schip laten. Juist zulke leden der gemeente zullen ook als en waar zij zelf tot regeren geroepen worden, hun plaats weten.

Majesteitelijk.

D. E. C.

scheldersrecht, die iedereen bevelen te blijven bij het chapitree. We krijgen tegenwoordig boeken, waarvan de taal een zekere gedragenheid vertoont, die de indruk maakt van simpelheid, maar die in het wezen der zaak het verstaan bemoeilijkt, omdat de termen gebruikt worden in een betekenis, die of niet klopt met de oude, en algemeen bekende, of voortdurend heen-en-weer zwenkt, net zo als bij Andreae dat begrip van „rechterhand” en „zitten ter rechterhand”.

Niet het minst de barthianen zijn meesters in zulke quaternio-terminorum-redeneringen. Enkele voorbeelden (voor alle kenmerkend):

„Het verleden van Jezus... is Zijn leven vóór Pasen... Als wij de evangeliën lezen, komen wij onder de indruk van de volheid juist van dit „gisteren”... In dat gisteren ademt en leeft, handelt en lijdt de Heer, die Zich op Pasen als zodanig heeft geopenbaard”. Jezus Christus 18, die Hij is, in dit perfectum van Zijn gisteren”.

Hier wordt met het begrip „gisteren” gespeeld, evenals met het woord „perfectum” (voltooid), en met „verleden”, „leven”, „ademen” (Prof. v. Niftrik, Zie, de Mens, 395/6).

Dan: „Geen ogenblik mag de Kerk vergeten, dat alle geschiedenis in Jezus Christus tot haar doel en einde gekomen is, en dat dit doel en einde het „tevoren” van elk menschenleven is... Het „tevoren” van elk menschenleven is Christus” (a.w. 473).

Hier wordt gespeeld met het woord „tevoren”, „einde”, „doel”, „Christus”.

Meer voorbeelden behoeven we niet te zoeken. Slechts voegt ons de waarschuwing, gericht tot onszelf, om het gesignaleerde kwaad ook zelf te ontzien: men valt erin, eer men het weet. Want de kerktaal van de een staat niet los van die van de ander. We hebben al gezien, hoe het staat met 't woord „verbond”: dat betekent bij de een iets heel anders dan bij de ander, en de ene maal 't dezelfde mens weer iets heel anders dan de andere keer. Men zou veel gemakkelijker de fouten van een valse redenering aan kunnen wijzen, als men nog deed aan oorlogen-met-syllogismen. Maar tegenwoordig betoogt men liever in de ruimte; een syllogisme is te puntig.

K. S.

nt — en nu
spreekwoor-
t o m d e

niet van. De
spreekwijze
van de nor-
de man zich
genoot kiest.
ggen: Ik ga
tegen iedere
l geen paral-
e gin. Voor
die „afkerige
of zij van de
r „deze haar
v. of zij zich
erstoten slet”
omen bruid”!
ging.
plarisch,
st. Niet gelijk
hoorden: „de
maar zonder
nans toedoen
en. Dat heils-
t verbergig.
t, doch louter
n nieuw

t de profetie,

t in Jeremia's
n omhelsd en
t geweest —
vulling leven,
niger.

de geschapen.
en nieuw be-
Eniggeboren
sens weer af-
e worden om
bruidstooi het
flijke schoon-

J. SMELIK.

NIJKE LEVEN

gewelgerd, ze
kerk van van-
belijdenis der
eed, was; een
met deze ge-
grond is het
strijd met de
tikelen), en is
bindend”.

gegeven dus)
is in hun dag-

t srecht-
e dus) herte-
bleek weinig
e geven maar
te dien aan-

1 (art. 1. Add.
zal hebben uit
H. Schrift en
hriften”, maar
taak, aldus de
n ontrent het
en van de be-
men. Bovendien
et de leer der
urgelijke rech-
tot een burger-
voorzover ware
ir zou zijn ge-
net redelijkheid

van de arron-
aanvaarden als
nbedoeld, ont-
betroft, aan de
1 daarmee, dat
bepaalde leer-
en we dat grif-
l op een inge-
paalde leere-
t van vaststel-
stellen gegeven
met een reeds
e inhoud. Al-
kelijke overwe-
kerkwerk aan-

feit, dat h.i.
komen, en zich
f op een stand-
baat tot mach-
tot taak kreeg.
de „BODEM”

der belijdenisgeschriften, was daarmee het pleit al verloren. Dat listige woord heeft de mensen betoverd; en door het als uitgangspunt ook zelf te aanvaarden, heeft men in principe ook zelf zich de pas afgesneden. Op de BODEM van geschriften van het verleden kun je heel wat nieuwe poespas voor het heden plaatsen. Op de bodem van Calvin kan ook Rousseau heel wat vertellen. INDIEN het woordje „slechts” — zie boven — terecht geciteerd is (als appellanten zeggen: de synode heeft de belijdenisgeschriften tenslotte als belijdenis SLECHTS van de vaderen erkend), dan menen we: volkomen juist, die klacht. Maar men kon allang „ruiken”, dat het die kant uit zou gaan; dat was al te voorzien, toen de barthiaanse woordenkraam loskwam met het befaamde woord: staande op de bodem der belijdenisgeschriften. Toen „de kerk” daarvoor kapseisde, had ze zelf al die belijdenis als slechts voor de vaderen verbindend cadeau gedaan.

Maar, dit is maar een mening van ons. Wat zegt nu het Haagse Hof, waarbij geappelleerd was?

Het Hof vermeldt eerst, wat de appellanten zelf tegen de arrondissementsrechtbank in dezen als bezwaar hebben ingebracht. Hun bezwaar tegen de zoëven vermelde redenering komt hierop neer:

„Alle overeenkomsten strekken partijen tot wet. De wet onderscheidt niet tussen leerstellige en niet-leer-
stellige overeenkomsten. De burgerlijke rechter had dus wel degelijk een uitspraak moeten geven over de grief van bezwaard, dat de Kerkorde (dat nieuwe product) door haar omschrijving van het belijden der kerk is vastgesteld in strijd met artikel 1 der Additionele Artikelen”.

Tot zover wat appellanten als bezwaar inbrachten. En nu wat het Hof erop antwoordt?
Het komt hierop neer:

a) vaststelling van de Kerkorde door de synode als hoogste orgaan van de Hervormde kerk (let daar wel op, K. S.) is een besluit van de Hervormde Kerk (hier ziet u weer, hoe onmisbaar het is, zich dadelijk van besluiten vrij te verklaren, overeenkomstig art 31 K.O., K. S.);

b) nu is de Herv. Kerk naar burgerlijk recht een rechtspersoonlijkheid bezittend zedelijk lichaam, o.m. vallende onder de artikelen 1690 en volgende van het Burgerlijk Wetboek;

c) dus is zulk een besluit verbindend voor haar lid-
maten, tenzij het indruist tegen het doel van het zede-
lijk lichaam, de openbare orde of de goede zeden, of oplevert misbruik van bevoegdheid, een en ander be-
houdens het in artikel 3 Algemeen Reglement Ned. H. Kerk uitdrukkelijk erkende recht van de lidmaten, uit het kerkgenootschap te treden;

d) nu is er geen sprake van strijd met openbare orde of goede zeden, en ook niet van misbruik van bevoegdheid (daar valt over te praten, m.i.: als een lichaam een taak aanvaardt op bepaalde voorwaarden, en ze legt die voorwaarde anders uit, dan, naar „redelijkerwijze” verwacht worden mag, de meerderheid uit de eenvoudige woorden afgelezen heeft, dan is de vraag: is hier de bevoegdheidsgrens overschreden, ja, dan neen, niet overbodig, K. S.);

e) de vraag is dus alleen maar of het besluit indruist tegen het doel der Herv. Kerk;

f) maar dat beweren appellanten zelf niet eens; zij zelf komen alleen maar aandragen met artikel 1 van de Additionele Artikelen;

g) over het doel der Herv. Kerk als kerkgenootschap laten ze zich verder in hun stellingen niet uit;

h) evenmin spreken zij zich uit over de verhouding van de doelstelling van de Herv. Kerk en het belijden der kerk en haar verdere leerstellige grondslagen, noch ontrent de vraag, of dat belijden en die leerstellige grondslagen gebonden zijn aan de eis van onveranderlijkheid naar inhoud en formulering, dan wel aan verandering en „ontwikkeling”;

i) reeds om die reden is er niet te voldoen aan hun verlangens, om het besluit tot invoering van de Kerkorde onverbindend te verklaren, en is er geen noodzaak, een antwoord te geven op de vraag, of niet de rechter kan genóópt zijn te treden in een beoordeling van vragen van kerkelijk-leerstellige aard.

Tot zover de uitspraak, op het besproken punt althans: er is nog meer.

Alles zit dus vast op dat „staan” op de „bodem” der belijdenisgeschriften. Had er gestaan: in materiële gebondenheid aan de inhoud der belijdenisgeschriften, dan ware althans zekelijk alles anders geweest. Want de inhoud der belijdenisgeschriften spreekt zich wel degelijk uit over de vraag, hierboven door het Hof in vage formule even aangeduid, nl. welke betrekking er is tussen doel der kerk en de actuele belijdenis der kerk; welke de relatie is tussen grondslag (!) en doel; en welke mogelijkheden er rechte zijn voor „nieuwe” formuleringen, zolang men samen erkent te staan op de grondslag van de inhoud der juist als formulier van enigheid aanvaarde belijdenis. Zolang men nl. deze aanvaardt als formulier van ENIGHEID, kan en mag een nieuwe formulering slechts aanvaardbaar zijn, indien en zover ze strookt met die enigheid zelf. Wie met anderen in verband tredend een formulier van enigheid aanvaardt, erkent daarmee, dat hijzelf, en alle mede-onderteke-
naars, niets nieuws kunnen en willen erkennen dan wat daarmee strookt.

Maar een grote groep van gereformeerden, die jaren en jaren aaneen heeft toegezien bij het feit, dat de formulieren van enigheid niet meer als enigheidsformule golden, en dat het instituut der N.H.K. als zodanig ze niet meer erkende, op welk feit zij ook zelf

hun eigen laatste handelingen tenslotte hebben ge-
grond, gelijk ze ook daardoor hun optreden hebben laten begrenzen, ze konden niet verwachten, dat men met artikel 1 der Additionele Bepalingen omver zou kunnen werpen, wat eerst als besluit was aanvaard: te gaan staan op de „bodem” der belijdenisgeschriften.

Tot zover deze maal. We hopen verder te gaan. De lezer merkt, dat tot nu toe niet gebleken is, dat de rechter uitsprak, dat binnen het kader van de Herv. Kerk men zeggen kan: we zijn aan de besluiten, of aan de aangenomen „K.O.” niet gebonden. K. S.

*• Tegenspraak

In The Standard Bearer zegt coll. Hoeksema, dat het niet waar is, wat niet aan ons, doch aan een collega geschreven was, dat nl. een door ons niet met name genoemd voorganger in N.-Amerika zou hebben gezegd, in het openbaar: „why don't you go?”, zulks dan aan het adres van mensen, die het niet eens zouden kunnen zijn met de inhoud van de onlangs daar aangenomen Korte Verklaring. We haasten ons, deze tegenspraak hier te vermelden, en vinden het maar weer het beste, ons bezig te houden alleen met de officiële handelingen. Overigens: het was een publieke uittaling, in een preek, waarvan het verhaal in bedoelde correspondentie geschied was, en niet een particuliere. Maar we geloven coll. Hoeksema zonder enige aarzeling, als hij zegt: het verhaal als zodanig, gelijk door ons weergegeven, is niet waar. Overigens hebben we ons, naar we menen, angstvallig onthouden van aanvaarding van berichten, die we niet konden controleren. Ook wat betreft andere plaatsen. Wat van de zijde van verantwoordelijke theologen we aan misverstand en erge beweringen aangaande de mening der „vrij-gemaakten” lazzen, is al betreurenswaardig genoeg, en mag geen ogenblik vergeten worden bij de beoordeling van wat anderen, theologisch minder bekwamen, hebben gedaan.

K. S.

*• Quaternio Terminorum

In de leer van de logica bekleedt een belangrijke plaats de leer van het syllogisme. Een syllogisme is een zogenaamde „sluitrede”. Ze bestaat, naar bekend model, in drie zinnen: de eerste, maior genaamd, wordt verbonden aan een tweede, minor geheten, en dan volgt als derde de z.g. conclusie. Voorbeeld: Munten hebben ruitwaarde; een rijksdaalder is een munt; een rijksdaalder heeft ruitwaarde.

Natuurlijk zijn lang niet alle syllogismen zo eenvoudig als dat van die rijksdaalder. Ook zijn ze niet alle even gemakkelijk. Tenslotte is ook de leer van het syllogisme gebonden aan allerlei regels, die elk voor zich een nauwkeurige studie vragen, en hangt ook de opstelling en betrouwbaarheid van een syllogisme aan wetten, die in de grond der zaak met allerlei wijgerige grondregelen samenhangen, en eindelijk in de waagschaal gesteld worden of kunnen worden.

Een van de fouten nu, waaraan men zich bij de opstelling van een syllogisme kan bezondigen, is de z.g. quaternio terminorum. Men verstaat daaronder, dat onder de schijn van het hanteren van drie termen men er toch eigenlijk vier laat optreden. In het gegeven voorbeeld zijn er drie termen: munt, rijksdaalder, ruitwaarde-hebben. Zou ik nu één van de termen in een andere betekenis gebruiken, dan waarin ik eerst hem had gebezigd, dan krijg ik er dus eigenlijk vier. Voorbeeld: elke haan kan vliegen; deze mijnheer is Haan; deze meneer kan vliegen. Haan is de ene maal een beest, de andere maal de naam van een mens.

Er is een tijd geweest, waarin iedereen, die in wetenschappelijk verkeer wou meegerekend worden, in die syllogismekunst bedreven wezen moest. Als men een stelling opwierp, en er kwam debat over de vraag, of ze juist was, dan heette het al gauw: nu, stel maar eens een syllogisme op, dan kunnen we zien, of het klopt met uw redenering. Maak je daarbij een logische fout, dan kunnen de tegenstanders je viot weerleggen, en dan begrijpt iedereen meteen, dat je redenering niet deugt.

Dezer dagen las ik een aardig voorbeeld van zulke syllogismekunst, toen ik enkele gedeelten las van het protocol van een godsdienstgesprek, waaraan ook deelgenomen is door de beide opstellers van onze Heidelbergse Catechismus, nl. Ursinus en Olevianus. Het gesprek werd gehouden te Maulbronn, en liep over de kwestie van het avondmaal: in geding was de lutherse leer, dat Christus' lichaam of menselijke natuur alomtegenwoordig geworden was, zodat, wie bij het avondmaal brood en wijn nuttigde, nu ook wezenlijk Christus' lichaam nuttigde. Bij de debatten over die kwestie, die men nog in onze catechismus, Zondag 18, weerspiegeld ziet, kwam op een bepaald moment de lutheraanse theoloog Andreae naar voren met een syllogisme. Het zag er zo uit:

a) Gods rechterhand is overal, zonder dat ze afbreuk doet aan Christus' menselijke natuur;

b) Christus is gezeten aan Gods rechterhand;

c) Christus is dus overal, zonder dat dit afbreuk doet aan zijn menselijke natuur.

Het leek nogal eenvoudig.

Maar Olevianus vatte dadelijk vuur. Hij zei: pardon, dat syllogisme klopt niet. U maakt een logische fout, meneer Andreae; dat verwijt betekent in die tijd hetzelfde, als te zeggen: een kleine jongen kan u verbeteren. Olevianus vond, dat Andreae zich had schuldig gemaakt aan de quaternio terminorum. Hij zei: u doet net, alsof er drie termen zijn in uw syllogisme, maar het zijn er vier. Want „rechterhand” is niet hetzelfde als „zitten aan Gods rechterhand”.

Daarmee trof Olevianus de lutheraan meteen tussen de voegen van het pantser, zoals die man, die een pijl afschoot, maar dan in zijn eenvoudigheid, en daarmee koning Ahab dodelijk verwondde.

Toen ik dat las, moest ik ineens aan onze tijd denken. We horen erg veel spreken over „gesprek” en nog eens „gesprek”; maar intussen schuwen de meesten een werkelijk gesprek, met protocollen, en syllogismen, en